

תכנית "שמים" בחינוך:

השלכות על התרבות הארגונית ועל העצמת המורים בבית הספר

אבישי זילכה, האוניברסיטה הפתוחה, avish12@gmail.com

פרופ' אורית אבידב-אונגר, מכללת אחוה והאוניברסיטה הפתוחה, oritav65@gmail.com

רקע: בשנים האחרונות שיטות לפיתוח מקצועי של מורים עושות שימוש רב בחידושי הטכנולוגיה. צילומי וידאו של שיעורים נחקרו ככלי להכשרת מורים ולפיתוח מקצועי, אך אינם משמשים כיום בתהליכי תחקור ולמידה שוטפים של עבודת ההוראה. בעוד חלק מהמורים מתבססים על דרכי הוראה מסורתיות וממעטים בשיתופי פעולה מקצועיים בין עמיתים, קהילות למידה מקצועיות מאפשרות למורים להיפגש ולפעול יחד למען מטרות משותפות. מזה מספר שנים מציע ארגון "שמים" תכנית הכשרה המבוססת על תרבות התחקור של חיל האוויר, שמטרתה להטמיע שיטות למידה אפקטיביות בחברה ובמערכת החינוך, בהתבסס על למידה אישית וקבוצתית מתוך צילומי שיעורים.

מטרות: מטרתו של מחקר איכותני זה היא לבחון באיזו מידה עשויה תכנית "שמים" לשמש כמנגנון ללמידה ארגונית אפקטיבית בבית הספר, כאמצעי לעיצוב תרבות חדשנית בבית הספר, וכמרכיב בהעצמת המורים.

שיטה: המחקר התבסס על ראיונות מובנים-למחצה, והשתתפו בו 12 מורים משלושה בתי ספר ברחבי הארץ.

ממצאים: ממצאי המחקר מלמדים כי רוב המורים פועלים ללא מנגנוני משותף, בקרה ושיפור מוסדרים וללא תרבות של שיתוף פעולה מקצועי. ייחודיות השיטה וחדשנותה היו בין המאפיינים המרכזיים שניכרו בתכנית "שמים", שנתפסה בעיני המורים כמנגנון אפקטיבי שגורם להטמיע בתרבות הבית-ספרית ואשר יסייע להשיא את האפקטיביות שלהם כמורים, אף שבפועל מצב זה טרם הושג בשנה הראשונה לתכנית. מדברי המורים עולה שהם התייחסו לפרום הלמידה כקבוצת תמיכה יותר מאשר כקהילת למידה מקצועית, וכי בהיבטי ההעצמה שלהם, הם הושפעו אישית ומקצועית מעצם ההשתתפות בתכנית, מהתכנים שהועברו בה ומאופן ביצועה.

תרומות ומחקרי המשך: התמות העולות מממצאי המחקר תורמות לתיאוריה של פיתוח תכניות לפיתוח מקצועי של מורים, וממצאי המחקר עשויים לסייע בהפעלה אפקטיבית של מנגנוני למידה ותחקור והטמעתם בתרבות הארגונית, באקלים בית-הספר ובעבודת המורים. במידה ששינוי זה מוטמע היטב, הוא עשוי לתרום להעצמת המורים ולחזק את בית הספר כארגון לומד. במחקרי המשך כדאי לבצע מחקר אורך או מחקר ניסויי לבחינת אפקטיביות ההטמעה והשינוי שחל בתרבות בית הספר ובתפיסות המורים, וכן לשלב משתתפים המתערבים בקשר שבין הפעלת התכנית להעצמת המורים ולתרבות הארגונית.